

GENÉZIS

BRASNYÓ ISTVÁN

Valaki emberek közé vágyik; ez a gondolat burjánzik körötte a falak tapétáin, bont lélekzetelállító szirmokat a bútorok szövetein; semmi értelme sem volna azonban annak, hogy helyzetét magyarázza, mivel szerencsés, de érzékelhetetlen napjain olykor kirándulásokat tesz vak és a tulajdon józan megítélése szerint is felmérhetetlen régiókba: ilyenkor magával viszi a kapukulcsot, és napok színét sem látni. Rendkívül csendes, esős délutánokon, amikor az utcák annyira elnéptelenednek, mintha vasárnap volna, megáll a régi városháza egyik falmélyedésében — árnyéka élesen kirajzolódik a fal sötét okkerszínű festésén, pedig nem tűz rá a nap, mert egy másfajta égöv, talán számára is idegen horizont napja hevíti, és ennek fényében sütközik, míg csak el nem önti a verejték, vagy csupán a langyos eső csordul arcába, nyakába —, és szakadatlanul egy magas ablakra figyel, talán azt óhajtaná megállapítani, hogy az utca képét tükröző üvegtáblák mögött történik-e valami lényegesnek nevezhető esemény, zajlik-e olyan folyamat, amely esetleg kihatással lehetne későbbi elhatározásaira, elszánásaira, csillapíthatatlan indulataira, amelyekből végeredményben lénye ered, fogan, talán táplálkozik. Egyszer, természetesen, be fog hatolni abba a házba; ezernyi mód van rá, hogy akaratát véghezvigye, s ezért is tart ki oly konokan régi elképzelése mellett: hihetetlen ugyanis, hogy annyi ikorábbi kísérletének összegezett tapasztalata ne hozza meg egyszer a sikeres próbálkozás diadalát egy szemében fellángoló délben vagy épp kilobbanós alkonyatkor, amikor majd fehér lepke libeg végig a macskaköves utca felett, elkésetten, riadtan emelkedve a pinceműhelyekből hangzó kopácsolás zajaitól — egy fa sincs az utcában, nincs szemernyi árnyék, a túloldal ereszei alatt pedig szinte éjszakai a sötétség. Ám mire teljesen és igazában is leszállna

a valós este, útját másfelé veszi, a főutca irányába lépdél a már-már lakatlannak tűnő keskeny közből: csak a pincékben izzik még itt-ott a kohó és röppennek szikrák, csillagnyiak, elborítani a sápadtan alázuhanó égboltot.

(A SZITUÁCIÓ)

Tulajdonképpen mivel tartja fenn magát, miből meríti énjét — csupa döntő fontosságú kérdés ez egy szederjesre való testtel kapcsolatban: ahogy tovahalad, mintha denevér röppenne keresztben a tetők felett — ennyit hall ő maga is önmagából, s egyszerre feltételezhető, hogy belső szervei talán nincsenek is, máshonnan származik vitalitása, amellyel kapcsolatban azonban nem merülhet fel kétség; szívós, egyszerre több helyütt jelenlevő, vissza-visszatérő éjszakai ábránd vagy sokak szemében rendkívüli látomás napvilágnál is, s az ő lélegzetének ütemére igyekeznek levegőt venni, lépeteinek ritmusára lépdélni s lendíteni a karjukat, a hétköznapi ízlés az ő elgondolását követi, de a mozdulatok is, mondjuk, ahogyan szakállát és bajuszát borotválja: úgyhogy talán ideál vagy lényeg, mivel belőle ered mindennek az essenciája, és nemigen hagy maga után tanácsalanságot, sem töprengést. Tehát így kivetülve, falakra előbb vagy valami utcasarokra, ahonnan már könnyebb a széltől sodorva elszakadnia a szilárd felületekről s nekilendülve a széles járdán óvatos, fontoskodó kalapemelintéssel köszöntenie az utcába tévedőket, akiknek rendkívül jólesik e hízelkedés, törleszkedés, méltóságuk önmaguk előtt való fitogtatása — amíg csak meg nem torpan egy kivilágított, rovaroktól ostromolt, hártvás szárnyak verdesésétől cirregő kirakat előtt, amelynek üvegén túl óraszerkezetek dermesztik kétségbeejtőre az időt, egyenetlenre, s a benti mozdulatlanság és némaság mögül valójában az egyidejűség pora szállong, elveszítve a mindenkori dépendance-t, azt tükrözve a számlapokon, ami még nincs vagy ami már rég el szeretett volna múlni, s azután mégis megkötött a szilárd, hajszálnyi repedésekkel behálózott zománcú számlapokon: számos idill, csatajelenet, napkelte, majális, rózsakerék és idegen, beomlott látkép ül ki a mulandóság vigyorára, kivicsorítva letöredezett fogait, sátáni élményét az ízlelésnek, a rosszul megragadott pillanatot, amely, íme, tovább és tovább tart, perspektívát mutat fel, soha ki nem tárulót, de soha meg nem szű-

nőt, akár egy koponya belseje, és csupán ennyivel lehetséges itt gazdálkodni.

És e retard, amelynek magva talán a látásból csirázik, bomlik, terebélyesedik lényegileg életteleenné, képszintűvé, futólag azonosítható is lehetne valami soha fel nem derített síkján a tévedéseknek vagy az önmagukat soha igazolni nem tudó kétséges eseményeknek, amelyek valahol történések alanya mögött zajlanak, kívül mindenfajta figyelmen, kozmogóniai kavargásokban, túl a láthatóságon vagy az észlelhetőségen, mint lehetséges vagy feltárhatatlan üledéke annak, ami már nem az emlékezetben van, hanem sokkal távolabbi megjegyezhetőnél, az összegezhetőnél; nem árnyék, mert hiányzik előle a test, amögül meg a világosság, hacsak annyi is, amennyit egy borbélytányér elmocskolódott sárgája szolgáltatathatna hozzá. A megléte, természetes módon, mégsem lehet kétséges, csupán a helyzete mutat némi rendellenességet, az alkaratereje, a képtelen rigolyái vagy az az érzés, amit mint jelenség kivált, megérzése a tovatűntnek, az idejét veszítettnek, a fokozatosan mindentől függetlenedőnek, a megítélhetetlennek, amely önmagából egyelőre képtelen ugyan kiszakadni, de nem azért, mert értékeli vagy becsüli magát valamire, mivel ilyesmi a számára nem képezhet lehetőséget, hanem befejezetlen egyéniségéből vagy természetéből eredően, ami lyukas gumitömlőként tölti iki bensőjét, és soha meg nem telik, de ki sem ürül véglegesen, a retenció egy végtelenül tartó fázisában van, mintha záróizmai segítségével tartaná vissza magában a lelket? a szellemet? vagy csupán azt az együgyű elképzelést, hogy egy napon, órában, sőt egyik percről a másikra meg fog változni, át fog alakulni, lényegülni, valami rendkívüli, de eredendően ismeretlen test vagy tárgy lesz belőle, még csak maga sem sejtí önmagáról, hogy micsoda. Testet öltött kényelmetlen érzés talán, kimondhatatlan restelkedés, emlékműve az emberi mélytudatnak vagy a kárpótolhatatlanságnak valami elszalasztása miatt, iszapba vagy mély hóba fagyott nyoma a hátrálásnak, a gyávaságnak, az elveszített önérzetnek, a tulajdon hitelt érdemlő, de soha el nem mondható és ugyanakkor bizonyíthatatlan történetének, amelyben lassanként ő maga sem hisz már.

Úgyhogy végül is más töprengések, másfajta tűnődések ülik meg a levegőt, hosszadalmasan, kinn az utca szabad ege alatt, miközben a sötétedés rétegről rétegre átfesti az utcasarokról tapasztalható látképet, mintha az utcai telefonfülke repedt, szívárványos üvegén

keresztül sziporkázna fel minden látható vagy magát láttatni szándékozó objektum, jelenség, Mátyás király téri platán és kövezetre hulló, elmosódó, kirojtosodott szegélyű árnyék. — Bizárr, Bizárr — hallatszik egy doromboló női hang, talán sötét, boltíves kapubejáratból, ahol az elborult félhomály már úgy csüng a mennyezet fehér gipszvirágairól és -indáiról, akár az évtizedes, háborítatlan pókháló portól átítatott, sűrű szövésű, végtelen fátyla, s ugyanakkor kelmék frikciójának zaja szivárog, vagy ahogy egy kéz fut végig susogó levelekkel mintázott selymen, majd a szaggatottan, de azonos időközökben elstutogott igenekből — igen, igen, igen — nem lehet teljes bizonyossággal kikövetkeztetni, hogy a mozdulatokat kell-e bizarrként felfogni, vagy az érzékelés, az ízeletés, a tapintás egyéb kifejezhetetlen viszonyait, amelyeket valaki tökélyre vitt; ám az is lehetséges, miszerint ezen a néven hívnak vagy szólítanak egy távozni szándékozó személyt, marasztalnak a füledt sötétben, forró lehelettel igyekeznek elkábítani, hogy sem az udvar, sem az utca irányában ne leljen kiutat, hanem a falba mélyesztett ülőfülkébe telepedve várjon további sorsára, amikor majd csak elnehezült zihálása hallatszik, mint a berobbantott fedezékben rekedt katonának az egyre fogyó levegőtől. Mindebben, természetesen, aligha lehet érdekelt egy szederjes bőré, a szakadatlan lapangástól áttetszővé, majd hogynem árnyéktalanná sűrűlődt vagy csiszolódott test, szinte az anyagtalanság határán, mint valami tengeri puhatestű, a név azonban — Bizárr — úgy ragad meg benne, mintha a hajlékony, fragilis, alakítható csontozatának volna a része, vagy egy régebben lenyelt szilárd tárgy, amelyet már hosszabb ideje képtelen kivetni magából, de minduntalan érzi, mert ingerli vagy sérti, ám attól mégis fontosabbnak találja, hogy mindenáron szabadulni igyekezzen tőle. Végezetül is magába elegyíti, sejtjei talán kimutatható részévé oldja e nevet, mert névként értelmezi, mintha csak valamilyen ismeretlen hitfelekezet kiűrített templomának csarnokában nedvességtől, örökös vízfolyástól ikekedett kövek hallatnák magukból, sóhajtásként az utolsó hívó után, akinek ezekben a napokban veszett nyoma, miként azt a Dél-dunai Hírmondó is őszinte sajnálattal állapítja meg, helyesebben közli nagyra becsült olvasóival. Ez a sanyarú kis újság pedig szinte minden haszontalanságról első kézből értesül: csupa szem és fül és politikai érzék, hóbortosok találkahelye a szellem kézi szedésű síkján, mezején, felvirágozott kedély és tompa gyász, sokat jelentő, megrágtatlan ha-

zugságokból táplálkozó fájdalom, gyűlölet, düh mindaz ellen, ami jelentékenyebb vagy hatásosabb fogalom a képtelenségnél. Ennek az újságnak egy példánya mindenesetre oda kerül a kialakulni, lényeg-
get öltetni készülő másik vagy újabb Bizárr fekete kabátjának oldal-
zsebébe — talán korábban már előfizetett az újságra vagy megren-
delte, nem emlékszik rá, de nem is ismeretlen a számára, habár
olyasmi sohasem fordult meg a fejében, hogy netán írjon is bele.
Visszaballagva az órás kirakat fénykörébe, mindenesetre széjjel-
nyitja a levegős lapokat, hogy meglelje a hírt a hívőről, akinek
eltűntével enyészetnek indult a példás stb. stb., ám mivel már az
apróhirdetéseknél tart, és szó sem esik a sajnálatos eseményről,
egyszeriben jobbnak látja visszaballagni az elé a kapu elé, ahon-
nan a hívó vagy szólító hangot hallotta, talán hogy megszilárdul-
jon benne a Bizárr név hallásának rejtélye: ám ekkorra már ott
is csönd van, elenyészett a kelmék susogásának, suhogtatásának
lüktető hangja, kevés maradt ott benn a sötétségből, egy pislákoló
égg tördeli össze a félhomályt, mintha vízmélyről derengene fel a
fénye. Bár a kapun benytetni már-már izgatón kellemes a számára,
mert remél valamit ettől az elszánástól, kalandot, érvényesülést,
békebeli baráti ismeretséget, titkok feltárulását, érdemleges találko-
zást idős szüleivel élő bölcs és önfeláldozó, kiteljesedett idomú ha-
jadonnal, akit sohasem téveszthet meg e boldogtalan világ öncélú
és felszínes lobogása.

A kapun belül azonban egyszerre cserbenhagyja biztos tájékozó-
dási képessége, mérhetetlennek, fluktuálódónak találja a kiterjedé-
seket, s az időpontot sem tudná teljes bizonyossággal meghatározni,
hogy a jelen pillanatban történik-e mindez, vagy emlékezete ellá-
gyuló színe előtt, s ő az említett lobogásból, lángolásból csupán
mint flogiszton szabadul fel, tehát már-már érzékelhetetlen, lágyan
illanó, de tudatos tömeg vagy matéria, amely épp ezért képes még
másokat infesztnálni, és felfelé haladva a lépcsőn kezével ütemesen
csapdosni a korlátot, melódiát dúdolni vagy fütyörészni, mint aki
épp most van hazatérőben valahonnan, esti vagy késő éjszakába
nyúló tanácskozásról, amelynek kimenetelére e pillanatban lehetőleg
nem óhajt gondolni, másfajta reményekkel kecsegteti önmagát anél-
kül, hogy tisztában volna vele, milyen lehetőségeit, módozatait építi
ki és teremti meg ezzel a tulajdon, ellaposodó és sehová sem tor-
kolló létezésének, amely majd egy napon tényként fog a nyakába
szakadni, és nem lesz rá alkalma, hogy valaha is felocsúdjon belőle.

Tehát csupa rejtély e helyzet birtoklása; a szeme láttára alakul ki belőle más, mint a várható: nem ő, hanem a jövő kezdeményez — ahogy felfelé halad, egyre erősebb lesz a világítás, már-már fényárban úsznak a lépcsőfordulók, tükrök villannak előtte, és sárgaréz rudakkal lefogatott bíborszőnyegek kerülnek lába elé, s e csöndben elhal ajkán a melódia (a mozarti, a chopini), de vad tumultuózusként kívülről támad fel az egész, mintha felfelé tartva levetette volna magáról meglétének iménti hitelét, s egyre törekenyebbé válva emelkedésében már nem tudná megtartani eredendő kiterjedését — egy széles, fehér ajtó előtt, a friss lakkozás tükrében már látja is fokozatosan elváltozó alakját, s hogy odabenn bizonyára sötét van, kezdi elveszíteni bátorságát is, amely mindaddig kitarthatott mellette, mintha testének része vagy ürességének tartalma volna. Ám csak sokára szánja rá magát, hogy megforduljon, szabályos hátraarcot csinálva, mintha ettől fogva engedelmeskedni szándékozna, nem tudni, kinek.